

## *Moralismens seger*

*O tempora, o mores* utropade politikern och oratorn Cicero ett halvsekel före vår Frälsares födelse i en suck över tidens normlöshet och förfall.

Moralisk anses den vara som följer tidsandans normer. Moralen bestäms av majoriteten. Avvikaren klassas som omoralisk, och moralisten har svårt att fördrå att det skulle kunna finnas andra normer för hur man ska leva än de han själv har. Den som bryter mot normerna skall skämmas, ändra sitt leverne och ställa in sig i ledet. Begreppen etik och moral är i dagligt tal utbytbara mot varandra, men medan moral är präglad av tidsandan står etiken mer för värden som varar.

Normerna skiftar från tid till tid. Så räknades de kristna under de första århundradena som djupt omoraliska. De avvek från normen, framför allt för att de inte deltog i kejsarkulten, den som var det sammanhållande kittet i det romerska samhället. Var det inte också så att de under sina hemliga gudstjänster åt människokött och drack blod? Ryktena florerade kring den kristna omoralen.

Några århundraden senare var de kristna i majoritet och kunde sätta gränserna. Den som ansågs omoralisk kunde mötas med obönhörlig stränghet. Syndaren sattes i stocken till allmän skam och vanära.

Den nyevangeliska väckelsen på 1800-talet drog en tydlig rågång mellan »andligt» och »världsligt». De som omvänt sig och blivit frälsta fick inte falla i synd igen. Listorna över vad som var synd blev långa: att supa, att snusa, att röka, att dansa, att spela fiol och framför allt att inte hålla äktenskapet i helgd. Detta kunde man göra sig lustig över för femtio år sedan. Den kristna etiken var länge det självklara. Även sedan tron och kyrkoseden övergivits, levde katekesundervisningens barn kvar i de tio budens skugga, fostrade av sina föräldrar och skolans kristendomsundervisning. Aborter och homosexualitet ansågs länge inte bara som något omoraliskt utan också olagligt. Den tiden är förbi. Nu är normaliteten inte längre grundad på kristen etik. Den »frihetsrevolution» som präglade årtiondena efter andra världskriget gjorde sig kvitt den.

Moralister är ett segt släkte och moralen försvann inte. Väckelsetidens syndakatalog ersattes istället med en ny som i många stycken var motsatsen till den gamla. Mycket av det förbjudna lyftes nu fram, prövades, bejakades och blev den nya moralen. Dagens offentliga debatt präglas av indignation över dem som är tveksamma till nytänkandet. Den som t.ex. inte bejakar fria aborter eller regnbågsrörelsens normsystem får räkna med omvärldens dom och kanske till och med förvägras anställning eller förlorar sitt jobb – även i kyrkan.

Förutom alla bud som handlar om gendernormer kommer de pockande kraven på »vad vi får äta, vad vi får dricka och vad vi får kläda oss med». Mästrand röster uppmanar oss att ge pengar till tiggare, andra att inte göra det. Den ene vill få oss att skämmas för att vi sätter bommar vid vårt lands gränser. Den andre målar ut oss som oförståndiga om vi inte gör det. Nymoralismens lista kan göras hur lång som helst. Det var ingen lösning att förneka synden. Den fria, normlösa 1900-talsmänniskan har på 2000-talet förvandlats till en lagens träl som går omkring med kroniskt dåligt samvete. Moral handlar inte om vad som är rätt eller fel utan om vad tidsandan kräver av oss. Den kan vara god men också djupt orättfärdig, som t.ex. raslagarna i Tredje riket. Svårigheten är att se var gränsen går mellan rätt och moral, liksom den mellan fördömlighet och barmhärtighet. När moralisterna lägger tunga bördor på våra axlar men själva inte vill röra ett finger för att lätta dem, hur ska vi då veta vad vi ska bejaka och vad vi ska förkasta? Få vill ha tillbaka de gamla syndakatalogerna med deras snipiga moralism. Men också nymoralismen kan vara förödande när den blir utan nåd.

#Metoo ger ett tydligt exempel på hur komplicerat det är. Å ena sidan fördöms våldtäkter, övergrepp och förtryck. Det har skett ett uppvaknande från bejakandet av de hämningslösa begären, och grupp efter grupp har tagit avstånd från dem som betraktat sin sexualitet som en rättighet som andra måste tillfredsställa. Men vem är satt att döma, hur ska straffet utmätas och vem avgör var gränserna går? I en miljö där tillfälliga förbindelser är normen och där avhållsamhet betraktas som osunt är det svårt att sätta gränser.

Moralisten hyser ingen barmhärtighet. Han är beredd att kasta den första stenen och vill att den som avviker från normen skall in under lagen. Skam och skuld är ett effektivt vapen för att tvinga den omoraliske att ställa in sig i ledet. Barmhärtighet och nåd skiljer kristen etik från moralism. I berättelsen om Sackaios i Jeriko, synderskan i Simons hus och synderskan som på bar gärning ertappats med äktenskapsbrott är moralens väktare obarmhärtiga och kräver straff, medan Jesus visar de fallna nåd och barmhärtighet.

Jesus slätar inte över och förnekar synden. Tvärtom. I Bergspredikan framhåller han lagens höghet och skärper den. Inte bara gärningarna räknas utan också orden och tankarna. Den som smädar sin broder är värd förtappelse, och den som med begär ser på en kvinna begår äktenskapsbrott. Vi skall vara fullkomliga så som Gud är fullkomlig. Vår självrättfärdighet och moral faller som korthus, och vi står alla som syndare i behov av Guds nåd.

Bekännelse, förlåtelse och befrielse är trons honnörsord. Därmed är också vår främsta uppgift inte att döma utan att visa barmhärtighet. »Förlåt oss våra skulder liksom vi har förlåtit dem som står i skuld till oss.»

Vår kyrka vill gärna vara med sin tid och tala med en röst som väcker respekt. Syftet må vara gott men göder frestelsen att böja sig under den allmänna moralen. I ett samhälle där moralisten blivit domare och barmhärtigheten försvunnit kan det bli nödvändigt att vara omoralisk. Kyrkan är kallad att vara världens ljus och jordens salt, inte dess galla. Om hon alltid försöker underordna sig det som tidsandans normer kräver blir hon bitter och förlorar både ljuset och sältan.

Men sältan behövs. Den behövs för att försvara och främja människovärdet även i livets början och slut, hävda skapelsens skyddsbehov mot förödande exploatering, värna de minstas och mest utsattas rättigheter och avslöja när en ensidig moralism kväver och utesluter människor. Det är en sälta som vågar vägra att vara följsam mot kraven på korrekthet.

Och ljuset behövs. Kyrkans etiska ställningstaganden får inte överskugga det radikala i evangeliet om Guds djupa nåd i Kristus. Jesu umgänge ifrågasattes kraftigt av omgivningen. Han satte sig till bords med de omoraliska, med syndarna. För då som nu fanns inga andra att umgås med.